

TAL COM HO VAN VIURE, TAL COM HO VAN VEURE

La idea d'obrir i de presentar al públic les col·leccions reals o principesques va anar apareixent arreu d'Europa cap a mitjans del segle XVII i amb força durant el segle XVIII i començaments del XIX.

En efecte, la ciutat i la Universitat de Basilea van comprar el 1661 la col·lecció Amberbach i en van fer públic l'accés al seu coneixement i gaudi. Per la seva banda, a Anglaterra, el Parlament va votar la compra de la col·lecció Sloane i amb aquests fons va fundar el British Museum el 1759. En el conjunt de l'Imperi germànic, els museus van anar florint ací i allà: a Mannheim (1756), a Düsseldorf (1770), a Dresden (1760), a Cassel (1769), mentre que a Àustria, l'emperador convertia en museu i sala d'exposicions el palau del Belvedere.

A Itàlia, les col·leccions dels Medici es van instal·lar als Uffizi de Florència el 1767, i les col·leccions pontificies es van obrir a Roma al museu Pio-Clementino el 1784, mentre que les que provenien de les excavacions a Herculanium foren transferides i presentades a Nàpols des del 1780.

A França, per la seva banda, es va obrir la Galeria del Luxemburg el 1750, però no seria fins a la Convenció, després de la Revolució, que es reuniren les col·leccions reials i eclesiàstiques al palau del Louvre, de manera que el Museu central d'Arts (precedent del Museu del Louvre) es va crear el 1792.

A Espanya, el Museu del Prado no es va obrir fins el 1819, i en el seu origen hi ha també les col·leccions reials, a més en aquest cas caldria destacar que l'edifici que les aixopluga ja va ser dissenyat per a la seva funció museística. A Catalunya, el Museu Nacional d'Art de Catalunya és la culminació d'un llarg procés de recuperació històrica que va començar a finals del segle XIX gràcies al fenomen de la Renaixença. El 15 de març de 1880 es va inaugurar el *Museu Provincial d'Antiguitats* a la capella de Santa Àgata. Les primeres obres que van compondre el fons artístic provenien del procés de desamortització dels béns eclesiàstics, en absència de col·leccions reials pròpies, i no es va obrir en la seva seu actual fins el 1934.

Per què hem fet aquesta introducció sobre els museus i els seus orígens? Doncs per destacar que l'accés per part del poble a la representació artística és relativament tardana i que no es va donar fins a finals del segle XVIII i començaments del segle XIX en el conjunt d'Europa i, malauradament, encara més tard a Catalunya.

Sense accés a les peces úniques i singulars (bàsicament de pintura i escultura) de les col·leccions reials, principesques i eclesiàstiques; amb dificultats de comunicació; amb graus elevats d'analfabetisme i amb unes condicions de vida molt difícils, l'únic accés possible per part de la població a la història i a l'art es feia a través dels gravats, sens dubte, la més democràtica de les Belles Arts perquè facilita l'accés d'un gran nombre de persones al coneixement i a la bellesa.

Per això, aquesta exposició que presentem a la Sala Capitular del Monestir de Sant Cugat del Vallès, sota el nom de "*Catalunya 1700. A partir dels gravats de la col·lecció Gelonch Viladegut*", mostra com la població va conèixer els protagonistes, la representació del territori i

els fets d'armes, i com es desenvolupava la vida quotidiana i els aspectes de la religiositat popular, tan pública com privada, en l'època dels fets o en els anys immediatament posteriors.

Així, mitjançant els gravats que podeu contemplar, tindreu una idea de com els catalans i els europeus de la primera meitat del segle XVIII van viure i veure els fets de la Guerra de Successió a la Corona d'Espanya, quin paper hi va jugar la propaganda, i els gravats com a element de propaganda, com reflectien la realitat els antecedents dels corresponsals de guerra i com es presentaven els personatges en la seva vida de pompa i circumstància. De fet, podreu veure com ho van veure i viure els coetanis dels fets, lluny de les parafernàlies oficials i de les reinterpretacions a posteriori.

En un primer apartat podreu apreciar com es presentaven en el seu 'aparat' reial tant l'arxiduc Carles (el rei Carles III d'Habsburg i futur Carles VI, des del desembre del 1711, emperador del Sacre Imperi Romà Germànic) com el Duc d'Anjou (hereu legitimat per testament, nét de Lluís XIV de França i conegut en la dinastia hispànica com a Felip V). Hi ha també els retrats de les seves respectives esposes en el moment de la guerra. I en la crònica dels fets de societat, podem destacar els dos gravats que mostren l'arribada de la princesa Elisabet Cristina de Brunsvic a Mataró i a Barcelona (on va ser rebuda oficialment pel rei), així com la presentació majestuosa de Maria Lluïsa Gabriela de Savoia, primera esposa del Duc d'Anjou. En la mateixa línia, podreu contemplar l'únic exemplar conegut d'un gravat de Felip V, del 1701, en una interpretació més aviat lliure per part del gravador pel que fa al vestuari utilitzat pel monarca. Es tracta, a més, de l'únic gravat exposat que fou executat per un artista espanyol, en concret pel gravador valencià Joan Baptista Ravanals.

Aquest cicle sobre el poder es tanca amb un magnífic mapa gravat per Nicolas de Fer i titulat *L'Espagne triomphante sous le Regne de Philippe V*, i que presenta de manera nítida la visió castellanocèntrica que des del principi va tenir la casa de Borbó, una visió que volia legitimar la casa de Borbó com hereva de mil anys de línia dinàstica. Hi podreu veure fins a 81 medallons amb les efígies dels reis gots, dels reis asturs, dels reis de Lleó, dels reis de Castella i dels reis de la Casa d'Àustria. No hi figuren, però, ni els reis de Navarra, ni els d'Aragó ni els comtes de Barcelona. Aquesta disposició ens permet afirmar que des de l'arribada de Felip V no s'han tingut en compte l'ascendència i el llegat aportats per Ferran II d'Aragó al matrimoni amb Isabel de Castella.

Com a nota al marge, voldríem destacar que des de l'any 1705, amb l'establiment de la cort del rei Carles III a Barcelona, la capital catalana va convertir-se en un dels principals centres de poder de l'Europa del moment, i a Barcelona, per exemple, s'hi va representar per primera vegada una òpera a la península ibèrica (*Il piu bel nome* a la Llotja, com a present de casament del rei a la reina Elisabet Cristina l'agost del 1708). La cort va restar a Barcelona fins el 1713 quan la reina va marxar cap a Viena per tal d'ocupar el seu lloc a la cort imperial austríaca. I fins avui...

El segon apartat fa referència al territori i hi podreu veure mapes i vistes del conjunt del territori i de les seves principals ciutats, indrets i fortificacions defensives. Hi podreu admirar vistes de Barcelona, Lleida, Tarragona i Montserrat i mapes del territori català, de gran precisió, destinats als dos contendents. També hi podreu veure plànols de les fortificacions de Lleida, Torredembarra, Castellans, Tarragona, Roses, Girona i del castell de Montjuïc a Barcelona.

A principis del segle XVIII el territori català estava dividit en vegueries i sotsvegueries, que es corresponien, amb més o menys exactitud, amb els comtats i vescomtats, d'origen medieval. A

l'època moderna, la representació de vistes de ciutats, com les que es presenten a l'exposició, responia a la necessitat de satisfer la curiositat de les persones, un interès que augmentava en temps de guerra, sobretot si havien estat objecte d'un setge o d'una conquesta militar. L'objectiu de les vistes i dels gravats cartogràfics era doble, ja que, per una banda, s'utilitzaven amb finalitat propagandística, quan es presentaven com a trofeus, però per l'altra, tenien també una utilitat pràctica, ja que servien de model per planificar campanyes militars posteriors.

Al tercer apartat hi trobareu gravats dels caps dels exèrcits presents a la guerra (el Duc de Peterborough i el Duc de Berwick), així com plànols dels setges i batalles de Lleida, Almenar, Prats de Rei i Cardona. També hi podreu veure la sèrie completa de sis gravats sobre el setge de Barcelona finalitzat l'11 de setembre del 1714. És interessant detenir-se davant d'aquests gravats i contemplar com els setges i les batalles de la Guerra de Successió servien d'exemple a tota Europa per tal d'aprendre tàctiques bèl·liques. També són interessants els gravats referits a l'arribada de l'arxiduc Carles a Barcelona el novembre del 1705 després del setge que va foragitar les tropes borbòniques de la capital catalana.

El quart apartat presenta elements de la vida quotidiana, de com i amb quins estris vivien les persones que gaudiren de la cort i que patiren setges, victòries i derrotes.

El darrer dels apartats presenta uns gravats referits a la devoció popular. Com en el conjunt dels països catòlics hi trobarem estampes devocionals del Sant Crist, la Mare de Déu i els Sants, sota diverses advocacions. Es tracta d'un fenomen d'intermediació per tal d'aconseguir un do o per tal d'agrair la concessió d'un bé.

A l'època de la guerra de Successió les esglésies i altres llocs de culte eren quelcom més que un espai litúrgic i estaven planament integrats en la dinàmica quotidiana. La religió era present tant a l'espai públic com a l'espai privat i la vida del carrer entrava també en els espais de culte. Les imatges iconogràfiques que es presenten a l'exposició (procedents dels fons del Museu Frederic Marès) permetien fixar els models hagiogràfics de les figures santes objectes de devoció. Els gravats religiosos gaudiren d'una gran acceptació a Catalunya en aquella època, de manera que hom pot constatar que els goigs i les estampes són un bon exemple de difusió dels nous models de devoció en progressió contínua fins ben avançat el segle XVIII.

Aquests cinc apartats configuren l'exposició i ens sembla que permeten una presentació didàctica i rica, entenedora i eficaç, de com els nostres compatriotes de principis del segle XVIII vivien i veien el què passava.

Aquesta exposició té com antecedent immediat la que s'ha presentat, entre juny del 2014 i gener del 2015, al Museu Frederic Marès de Barcelona, i que es titulava Una mirada al 1700. A partir dels gravats de la col·lecció Gelonch Viladegut, i aprofita els gravats d'aquesta col·lecció ja presentats en aquesta exposició precedent, enriquits per uns notables, aclaridors i complementaris gravats del també santcugatenc Joan Franquesa Cabanas.

L'aportació de fons de dues col·leccions privades, de les nostres col·leccions, ens sembla que ajuda a situar molt bé com van anar les coses entre 1701 i 1714 en el nostre territori, i com foren divulgades i conegudes. I ja se sap que entre la realitat i allò que se'ns presenta a vegades hi circulen el somni, la invenció o l'arranjament...

Aquesta col·laboració entre col·leccionistes privats i institucions museístiques públiques (com ara el Museu de Sant Cugat) ens sembla un mecanisme útil i necessari per a avançar cap a una

presentació més potent del nostre patrimoni cultural material i representa una oportunitat de sumar i d'enriquir els discursos expositius i museogràfics. Només voldríem deixar constància de la nostra predisposició a obrir i concretar noves vies en aquesta línia.

Voldríem, per acabar, donar les gràcies a tots els qui han fet possible aquesta exposició. Al personal del Museu Frederic Marès per la concepció intel·lectual dels espais i del conjunt dels materials. Al personal del Museu de Sant Cugat per la seva permanent il·lusió, constància i treball i pel conjunt de les activitats paral·leles que es desenvoluparan en ocasió de l'exposició. A l'alcaldeessa Mercè Conesa pel seu constant suport a la iniciativa i per emmarcar-la en els actes del Tricentenari a la nostra ciutat. I a Xavier Escura i Lluís Campins pels bons moments passats tot dibuixant i concretant la idea inicial, pel seu tracte exquisit i per la seva sensibilitat artística i històrica. Gràcies els hi siguin donades a tots.

I res més, nosaltres ja hem fet la nostra part, ara esperem que els santcugatencs s'apropiïn l'exposició, la gaudeixin i l'expliquin i se l'expliquin. Que hi vinguin i que hi tornin. Pel progrés del coneixement i pel gaudi de l'esperit. Perquè a través de la coneixença del passat ens puguem projectar amb força cap a un futur millor i lliure.

Antoni Gelonch Viladegut

Sant Cugat del Vallès, desembre 2014

gelonchviladegut.com